

Beslut

Datum 2024–10–30

Dnr 2023:8098

Sida 1 (18)

Beslut

**efter kvalitetsgranskning av högstadiets undervisning om
kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer vid
Carlssons skola i Stockholms kommun, med Föreningen för
Carlssons skola som huvudman**

Inledning

Skolinspektionen har med stöd av 26 kap. 19–20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning på Carlssons skola avseende undervisningens kvalitet utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer.

Föreningen för Carlssons skola har godkännande att bedriva grundskola med årskurserna 1–9 vid Carlssons skola i Stockholms kommun enligt Skolverkets beslut den 25 januari 1995 med Dnr 94:1077.

Granskningens syfte är att granska kvaliteten i de utvalda skolornas undervisning utifrån valda delar av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. Granskningen omfattar skolornas arbete med att bland annat förebygga och bemöta intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism, homo- och transfobi samt hedersrelaterat våld och förtryck. Samtliga ämnen i högstadiet ingår i granskningen.

Skolinspektionen gör en samlad bedömning utifrån de kvalitetskriterier som tagits fram för granskningen (se bilaga 1). Om Skolinspektionen bedömer att ett utvecklingsarbete behövs för att höja verksamhetens kvalitet inom något område anges ett utvecklingsområde. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs då också av huvudmannen. I bilaga 2 återfinns granskningens författningsstöd.

Skolinspektionen besökte Carlssons skola den 25 september 2024. Besöket genomfördes av utredarna Åke Isaksson och Sara Carlsson.

Vid granskningsbesöket inhämtas information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Bedömningarna i detta beslut grundar sig på:

- Två gruppintervjuer med elever
- Två gruppintervjuer med lärare
- En intervju med rektorn
- Dokument som begärts in från huvudmannen och skolan.

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens tjänsteanteckning från besöket för faktakontroll.

De samlade iakttagelserna från de skolor som har ingått i granskningen kommer att presenteras i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. Rapporten är planerad att publiceras våren 2025 och utgör en del av Skolinspektionens regeringsuppdrag om att granska skolornas arbete med det nya kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer.

Beslut

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

Carlssons skola i Stockholms kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer **i flera delar** utformas för att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Rektorn behöver inleda ett utvecklingsarbete inom följande del:

- inkludera inslag i undervisningen så att eleverna ges möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till hedersrelaterat våld och förtryck

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter

Carlssons skola i Stockholms kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer **i hög utsträckning** utformas för att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter.

Utifrån Skolinspektionens kvalitetskriterier har utredningen visat att verksamheten inom det granskade området fungerar väl.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast **den 25 april 2025** redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån det identifierade utvecklingsområdet och resultat av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall användas.

Redogörelsen skickas via e-post, till

kvalitetsgranskningarsthlm@skolinspektionen.se Hänvisa till

Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 2023:8098) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömning

Sammanfattning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i flera delar utformas för att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Granskningen av återkommande, aktuell och fördjupad undervisning visar att kunskapsområdet är återkommande i undervisningen i samtliga årskurser på högstadiet och ger eleverna möjlighet till fördjupning inom kunskapsområdet. Undervisningen är uppdaterad och relevant och lärarna ger eleverna möjlighet att samtala och reflektera kring aktuella frågor.

Granskningen av ämnesintegrerad undervisning visar att sexualitet, samtycke och relationer tas upp i flera olika ämnen och att undervisningen om kunskapsområdet är samordnad. Lärare samplanerar så att frågor med koppling till kunskapsområdet synliggör olika perspektiv och ger eleverna en helhetsbild av kunskapsområdet.

Granskningen av kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut visar att undervisningen ger eleverna möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplat till kön, men i begränsad utsträckning till hedersrelaterat våld och förtryck. Vidare ger undervisningen eleverna möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang. Undervisningen ger även eleverna möjlighet att förstå betydelsen av samtycke och bidrar till att utveckla elevernas förmåga att leva sig in i andra människors situation och erfarenheter.

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i hög utsträckning utformas för att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter.

Granskningen av ett öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat visar att undervisningens utformning gör att alla elever oavsett könsidentitet och sexuell läggning känner sig inkluderade. Lärarna har strategier i undervisningen för att skapa delaktighet och god samvaro så att alla elever vill och vågar samtala och reflektera.

Granskningen av bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger visar att lärarna bemöter utspel för intolerans och fördjupar frågorna i undervisningen.

Granskningen av elevdelaktighet visar att lärarna ger eleverna möjligheter att framföra tankar om planering och genomförande av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer samt delta i utvärdering av den.

Nedan framgår vad som ligger till grund för Skolinspektionens bedömning inom respektive område.

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

Här bedöms:

- Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning
- Ämnesintegrerad undervisning
- Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning

Undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer är återkommande, relevant och ger eleverna möjlighet till fördjupning

Granskningen visar att undervisningen om kunskapsområdet är ett återkommande inslag i samtliga årskurser på högstadiet och det finns möjligheter till fördjupning. Undervisningen är uppdaterad med hänsyn till aktuella frågor inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer.

Av intervjuer med skolledningen och lärare framkommer att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer är återkommande i undervisningen i olika ämnen. Exempelvis berättar flera lärare att undervisningen i de naturorienterade ämnena i årskurs 8 behandlar sex och samlevnad och att undervisningen i årskurs 9 knyter an till detta. En annan lärare berättar att undervisningen i historia inom området antiken behandlar mäns och kvinnors villkor, olika förutsättningar och sexuella läggningar. Av intervju med elever framkommer att de i undervisningen i engelska och svenska läst och arbetat med romaner. Innehållet i romanerna har bland annat handlat om olika typer av sexuella relationer. I samband med romanläsningen har eleverna fått reflektera över olika karaktärers livssituationer.

Vidare visar granskningen att undervisningen är uppdaterad och att eleverna reflekterar över aktuella händelser i samhället. Till exempel berättar lärare att undervisningen i de samhällsorienterade ämnena behandlat ett aktuellt exempel gällande en partybåt i Spanien där svenska ungdomar fanns ombord och deltog i sexlekar. Läraren belyste i undervisningen att en tidningsartikel hade skildrat detta som att sexlekarna på partybåten var en hyllning till kvinnorna, varpå eleverna fick reflektera själva och tillsammans diskutera artikelns framställning av de båda könen utifrån ett lagstiftningsperspektiv och den etiska synvinkeln. Elever berättar också att en lärare i moderna språk tar upp aktuella händelser i

undervisningen till exempel informerade läraren nyligen om en våldtäkt som skett i ett annat land och som blev mycket uppmärksammas. Av elevintervjuer framkommer att eleverna upplever undervisningen som aktuell då undervisningsmaterial som exempelvis tidningsartiklar och skolans läromedel inom området är uppdaterade.

Lärare uppger i intervju att de vid behov använder annan kompetens för att bredda perspektiv i undervisningen. Lärare berättar att elevhälsan vid behov är behjälplig vid undervisning inom området sexualitet, samtycke och relationer. Lärare och elever berättar också att eleverna i årskurs 8 besökt ungdomsmottagningen. I intervju berättar elever att lärarna före besöket berättade vad som skulle hända på ungdomsmottagningen.

Granskningen visar vidare att elever ges tillfällen till fördjupning. Eleverna berättar i intervjuer att de till exempel i ämnet engelska har skrivit en uppsats inom kunskapsområdet, efter att de först gjort en podcast i vilken de tillsammans två och två diskuterade innehållet i en roman utifrån perspektiven sexualitet, samtycke och relationer. Lärare berättar att de vid vissa tillfällen tar reda på elevers förkunskaper inför undervisningen i kunskapsområdet. Kollegiet bestämmer gemensamt vilket undervisningsinnehåll respektive ämne ska fokusera på och fördjupa undervisningen inom samt vilka delar de kan behandla något ytligare.

Ämnesintegrerad undervisning

Sexualitet, samtycke och relationer tas upp i ett flertal ämnen och kunskapsområdet belyses genom flera perspektiv

Granskningen visar att undervisningen om kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer tas upp i flera olika ämnen, och att lärarna samordnar undervisningen så att frågor kan belysas ur flera olika perspektiv.

Av intervjuer och inkommen information från huvudmannen framgår att lärare samarbetar med varandra om kunskapsområdet och att de planerar gemensamt för att synliggöra olika perspektiv så att eleverna får en helhetsbild. Exempelvis framgår att skolan har en plan för hur kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer ska ingå i undervisningen i de olika ämnena i flera årskurser. Vidare framkommer att lärarna också samverkar med varandra i syfte att bredda kunskapsområdet. Ett exempel är att lärare har samplanerat en temavecka om relationer. Av elevintervjuer framkommer att temaveckan innehöll undervisning i flera ämnen med arbetsuppgifter som berörde kunskapsområdet relationer. Eleverna ger exempel på att de fick ta bilder utifrån begreppet relationer, skriva dikter om relationer och rita en bild av vad relationer kan vara. Av intervju med lärare framkommer att de har god kännedom om vad kollegor gör i sina respektive ämnen och att de länkar ihop sin undervisning. Elever berättar vidare att flera lärare samverkar för att synliggöra hur olika perspektiv på

kunskapsområdet hänger ihop. Till exempel finns i ämnena historia, svenska engelska och bild ett samarbete om andra världskriget där även frågor om identitet och sexualitet ingår. Lärarna samverkar med varandra så att undervisningen kompletterar och fördjupar perspektiv inom kunskapsområdet. Lärarna beskriver exempelvis att de samverkar inför en studieresa till Krakow med årskurs 9. I undervisningen läser elever inför resan litteratur med hbtq-perspektiv i ämnena svenska och engelska. Romanerna handlar om hur olika personer upplevt andra världskriget, till exempel en judisk familj i Tyskland eller en tysk homosexuell man som också bodde i Tyskland under krigsåren. Skolledningen berättar i intervju att samverkan sker både inom ämneslagen och mellan ämnen.

Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

Undervisningen ger eleverna möjligheter att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön men endast delvis till hedersrelaterat våld och förtryck

Granskningen visar att undervisningen uppmuntrar och utmanar eleverna till att kritiskt granska maktstrukturer kopplat till kön. Av intervjuer med elever och lärare framkommer flera exempel på att lärarna medvetet arbetar med att låta eleverna undersöka olika föreställningar om vad som är manligt och kvinnligt och hur dessa kan påverka människors livsvillkor. Till exempel behandlar undervisningen i ämnet bild hur elever tolkar olika konstverk utifrån ett manligt och kvinnligt perspektiv och hur många verk ofta framställs stereotypiskt. Eleverna berättar i intervjuer att de diskuterade och kom fram till slutsatsen att vissa konstverk är normbrytande och suddar bort det stereotypa.

Eleverna berättar vidare att undervisningen i ämnena svenska och engelska lyfter fram normer för vad som betraktas manligt kontra kvinnligt. Till exempel genom att eleverna fick läsa en roman där romanfigurernas namn var könsneutrala och sedan diskutera hur de tolkade romanfigurernas kön. I ämnet idrott och hälsa har eleverna också granskat och diskuterat olika kroppsställningar och om dessa kännetecknade manligt eller kvinnligt. Eleverna berättar att alla elever tolkade de kroppsliga uttrycken mycket lika. Av intervjuer med lärare och skolledning framkommer att undervisningen i ämnet musik berör begreppen identitetsmarkörer och könsnormer utifrån olika musikgenrer. Eleverna får diskutera vad som krävs av en man kontra en kvinna för att göra succé samt hur kvinnor och män har framställts genom tiderna i musikbranschen.

Av granskningen framkommer samtidigt att undervisningen endast delvis ger elever möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till hedersrelaterad problematik. Av elevintervjuer framkommer att de inte har arbetat så mycket med detta område. Elever ger vissa exempel där undervisningen behandlat hedersrelaterat våld och förtryck. Exempelvis har elever inom

samhällsorienterande ämnen diskuterat vilka lagar som reglerar hedersrelaterat våld och förtryck i Sverige så som att det är olagligt att gifta sig som minderårig eller att bli ivägskickad till ett annat land för bortgifte.

Av intervju med lärare framkommer att viss undervisning i årskurs 7 behandlar hedersrelaterat våld. Samtidigt uttrycker lärare att det är svårt att behandla området heder i undervisningen och uppger att det är på grund av att elevgruppen på skolan är homogen med en gemensam kultur. Flera lärare upplever det som svårt att undervisa om hedersrelaterat våld och förtryck. Under lärarintervjuer framkommer att lärare och elever lätt hamnar i en diskussion där elever har åsikten att det är en viss kultur som utför hedersrelaterat våld och förtryck. Lärare berättar också att de ser utmaningar i att hitta användbar litteratur som inte förstärker elevernas fördomar om andra kulturer och människor i utanförskap samt att lärarna har en vilja att förbättra undervisningen om hedersrelaterat våld och förtryck. Även skolledningen bekräftar detta.

Undervisningen ger eleverna möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier

Granskningen visar att undervisningen ger eleverna möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat pornografi.

Av intervjuer framkommer att eleverna i flera olika ämnen får reflektera kring hur relationer och sexualitet framställs i olika medier. Exempelvis har undervisningen både i de naturorienterande och de samhällsorienterande ämnena behandlat hur reklam och bilder framställer olika kön. Elever och lärare berättar att de har analyserat på vilket sätt reklam riktar till kvinnor respektive män. I ämnet bild har eleverna i undervisningen bland annat diskuterat vad bilder på sociala medier förmedlar och hur de påverkar människor. Av intervju med lärare framkommer att eleverna i ämnet musik analyserar vilken musik som används i reklamfilmer och hur musiken påverkar individer samt hur och varför olika människor uppfattar musiken på olika sätt. Flera lärare berättar att de inför det kommande valet i USA diskuterar med eleverna kring hur media framställer presidentkandidaterna utifrån könsperspektivet. Lärarna berättar att de för diskussioner med eleverna om hur media framställer män och kvinnor olika, till exempel att media ofta använder kvinnans förnamn och mannens efternamn. Av både elev- och lärarintervjuer framkommer att eleverna fått se en film där filmproduktionen lagt på komisk musik under en våldtäkt och eleverna fått diskutera hur filmen framställde våldtäkten. Elever och lärare berättar att eleverna sedan skrev brev till de som hyrt ut filmen och att de då påpekade det olämpliga valet av musik och senare togs filmen bort från hemsidan.

Vidare visar granskningen att undervisningen behandlar hur relationer och sexualitet framställs inom pornografi. Såväl elever som lärare uppger att de i

undervisningen i biologi diskuterar kring om pornografi är ett skådespel eller om det är på riktigt samt om det finns skillnader mellan sex och porr. Inom de samhällsorienterande ämnena behandlar undervisningen hur media påverkar individers syn på vad som är okej eller inte enligt samhälleliga normer och att medias bilder är stereotypa.

Undervisningen bidrar till att utveckla förmågan att leva sig in i och förstå andra människors situation och erfarenheter samt möjlighet att reflektera över betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke

Granskningen visar att undervisningen ger eleverna möjlighet att utveckla sin förmåga att leva sig in i och förstå andra människors situation.

Av lärar- och elevintervjuer samt av inskickad information från huvudmannen framgår att lärarna arbetar medvetet för att uppmuntra eleverna till att utveckla förmågan att leva sig in i andra människors situation. Ett exempel är att eleverna skriver läsloggar utifrån romaner de läser. I läsloggarna reflekterar eleverna över andra individers perspektiv utifrån utmanande frågeställningar som lärare formulerat. Några exempel på frågeställningar är hur den text eleven läst blir viktig i deras egna liv eller vad kapitlet väcker för tankar kring kärlek och kamratskap för eleven. Eleverna berättar också att de inför studieresan till Krakow får undervisning om andra världskriget och att de därför läser olika litteratur i ämnet svenska om hur det var för judar eller den romska gruppen att leva under den tiden. Inom de samhällsorienterande ämnena diskuterar eleverna hur olika händelser påverkar olika delar av samhället på gruppnivå och för enskilda individer. Vidare berättar eleverna att de har sett en film om samer i Sverige. Efter filmvisningen diskuterade eleverna hur det kan vara att tillhöra en minoritet i Sverige och hur samernas relationer till övriga Sverige utvecklats genom tiderna.

Av granskningen framkommer vidare att undervisningen behandlar betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke. Till exempel har lärare i de samhällsorienterande ämnena kopplat en artikel om en partybåt till juridiska skrivningar i samtyckeslagen och undervisningen har också berört att det krävs ett samtycke för att skicka nakenbilder via sociala medier. Inom undervisningsområdet "reformer i Sverige" har begreppet samtycke kommit in, till exempel hur lagstiftningen såg ut förr och hur utvecklingen varit genom tiderna. Lärare berättar också att kunskapsområdet även ingår i ämnet religion i årskurs 7 då undervisningen behandlar vad olika religioner har för syn på till exempel äktenskap, bland annat samkönade äktenskap.

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter

Här bedöms:

- Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat
- Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger
- Elevdelaktighet

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Det finns arbetssätt i undervisningen för att främja god samvaro i klassrummet

Av granskningen framgår att det finns förhållningssätt i klassrummet för hur arbetet med kunskapsområdet ska fungera och hur en samvaro med ömsesidig respekt och trygghet inom gruppen ska utformas.

Av intervjuer med både elever och lärare framkommer att det finns tydliga regler och förhållningssätt för samvaron i klassrummet. Undervisningen generellt beskrivs som förutsägbart och tryggt vilket leder till att skolans allmänna regler används även i undervisningen inom sexualitet, samtycke och relationer. Elever berättar att skolans förhållningssätt fungerar i alla miljöer och i all undervisning. Ett exempel där lärare verkar för ett gott klassrumsklimat är när elever i diskussioner för fram åsikter som uttrycker motstånd mot rådande åsikter och normer. Vid ett tillfälle diskuterade elever om det är okej att använda låtsasvapen målade i regnbågsfärger på bilder och läraren var då tydlig med att detta kan ses som en kränkning. Lärarna beskriver att de brukar förbereda undervisning som berör svåra eller känsliga frågor tillsammans genom att diskutera hur de kan hantera de frågor som eleverna eventuellt kan komma att ta upp inom kunskapsområdet.

Det finns medvetna strategier i undervisningen så att alla elever oavsett kön vill och vågar samtala och reflektera

Granskningen visar att lärarna arbetar aktivt för att alla elever oavsett könstillhörighet ska vilja och våga samtala och reflektera om frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer.

Lärarna uppger i intervju att de har strategier för att ge samtliga elever möjlighet till reflektion i klassrummet. Exempelvis får eleverna arbeta och reflektera såväl enskilt som i par och i grupper. Lärare beskriver också att de inkluderar värderingsövningar i undervisningen i syfte att belysa människors olika

förutsättningar i olika delar av världen inom området mänskliga rättigheter. Ett annat område som undervisningen behandlat är abortfrågan. Elever berättar att lärare ger dem aktivt stöd i samtalen utifrån ett lagstiftningsperspektiv. Elever och lärare berättar i intervjuer att stämningen i klassrummet är både trygg och accepterande. Ett exempel är att eleverna i intervju berättar att de inom de samhällsorienterande ämnena ofta får möjlighet att reflektera och samtala om stereotypiska könsroller. Samtliga elever beskriver i intervjuer att de känner sig trygga att delta i samtal, även när undervisningen berör svåra eller känsliga frågor. Ett exempel är att när elever har samtal i helklass om vilka ord de får kalla varandra så är vissa elever seriösa medan andra inte tar det på allvar utan det blir fnittrigt. Elever berättar att läraren tydligt visar att detta inte accepteras. Elever berättar också att när någon elev säger något som inte är accepterat så ser lärarna allvarligt på händelsen och tar tag i det, till exempel om någon använder kränkande ord för att skämta. En elev berättar att det finns elever som använder vissa ord för sexuell läggning som skällsord och att lärare tar tag i det. Skolledningen bekräftar att det genom lektionsobservationer framkommer att lärarna aktivt skapar ett tillitsfullt klassrumsklimat där alla elever oavsett kön vill och vågar samtala.

Undervisningen synliggör och utmanar begränsande normer

Granskningen visar att lärarna verkar för att undervisningen inom kunskapsområdet har ett innehåll som gör att alla elever oavsett könsidentitet och sexuell läggning känner sig inkluderade.

Både elever och lärare uppger att undervisningen behandlar olika könsidentiteter och sexuella läggningar. I undervisningen får eleverna exempelvis reflektera över hur normer som rör kön kan påverka och begränsa människors handlingsutrymme. Ett exempel är att eleverna berättar att undervisningen inom samhällsorienterande ämnen behandlat begreppet normer och belyser vilka skillnader som finns mellan normer respektive regler. Av intervju med lärare framkommer att lärare fångar upp när elever uttrycker sig normativt och för diskussioner med eleverna om normer i samhället. En lärare ger exempel på att ingen elev valde en roman som handlar om homosexualitet när eleverna skulle välja bland flera romaner inom området. Läraren valde då att problematisera situationen och initierade en diskussion om normer utifrån de valbara boktitlarna med eleverna.

Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger

Lärarna arbetar för att bemöta destruktiva jargonger och uttryck för intolerans i undervisningen och fördjupar dessa frågor tillsammans med eleverna

Granskningen visar att lärarna hävdar de värden som läroplanen anger. Lärarna arbetar med att bemöta destruktiva jargonger och uttryck för intolerans i undervisningen för att sedan fördjupa frågor med eleverna.

Av intervjuer med elever och lärare framkommer att det sällan förekommer destruktiva jargonger och uttryck för intolerans i undervisningen. I det fall sådana uttryck förekommer så agerar lärarna direkt och bemöter de elever som berörs direkt i det aktuella sammanhanget eller enskilt vid ett passande tillfälle. Av elevintervju framkommer att om någon elev skulle säga något som inte är accepterat så ser lärarna allvarligt på händelsen och tar tag i det, till exempel om någon elev använder kränkande ord för att skämta. Eleverna berättar att lärare alltid reagerar om elever kränker varandra. Ett exempel är att enkätresultat visat behov av att arbeta förebyggande för att motverka kränkningar. Även av lärarintervjuer framkommer att lärare aktivt reagerar och på respektfulla vis bemöter uttryck för intolerans. Exempelvis berättar lärare att när en elev använder ett rasistiskt uttryck eller ett kränkande könsord så lyfter de det till diskussion i klassen. Lärarna berättar att de är tydliga med vad man får tycka, vad lagstiftningen säger och hur en person får uttrycka sina personliga åsikter.

Elevdelaktighet

Eleverna är delaktiga i planering, genomförande och utvärdering

Granskningen visar att lärarna ger eleverna möjlighet att ha inflytande över planering och genomförande av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer samt att delta i utvärderingar.

Av intervjuer och inkommen information från huvudmannen framgår att lärarna utformar undervisningen utifrån elevernas önskemål kring vilka områden inom sexualitet, samtycke och relationer som de önskar arbeta mer med. Exempelvis finns det med en fråga i en av skolans anonyma och digitala enkätundersökningar om vad elever vill arbeta mer med. Eleverna berättar också att undervisningen i årskurs 8 fördjupade deras kunskaper om sexuella läggningar utifrån att eleverna framfört att de ville diskutera detta mera. Vidare gör lärarna eleverna delaktiga i undervisningen genom att låta eleverna välja bland olika romaner. Elever ger i intervjuer också exempel på att de får utvärdera undervisningen inom ämnet svenska samt att de i slutet av arbetsområdet får beskriva vad de lärt sig och hur undervisningen skulle kunna förbättras. Granskningen visar också att lärare använder olika metoder för att göra eleverna delaktiga. Exempelvis arbetar ämnet bild med portfoliomethodik medan de i andra ämnen besvarar olika frågor kring sin upplevelse av undervisningens upplägg och arbetsmetoder inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer.

Identifierat utvecklingsområde

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att undervisningen behöver utvecklas inom området enligt följande:

- inkludera inslag i undervisningen så att eleverna ges möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till hedersrelaterat våld och förtryck

Av läroplanen framgår att utbildningen ska främja alla elevers hälsa och välbefinnande samt stärka deras förutsättningar att göra medvetna och självständiga val. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för egna och andras rättigheter. I utbildningen ska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck kritiskt granskas.¹

Av granskningen framkommer att eleverna i begränsad utsträckning möter inslag i undervisningen som rör hedersrelaterat våld och förtryck och hur dessa kan påverka människors livsvillkor. Skolan ska förebygga och bemöta hedersrelaterat våld och förtryck med kunskap och aktiva insatser. Genom att ge eleverna kunskaper om maktstrukturer som rör hedersrelaterat våld och förtryck kan elever få kunskap om grundläggande rättigheter, såsom kroppslig integritet, att leva ett liv fritt från våld och rätten att få forma och påverka sitt liv.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ger lärare förutsättningar att utveckla undervisningen så att hedersrelaterat våld och förtryck integreras i undervisningen om kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. Det innebär att lärarna behöver arbeta medvetet med att eleverna ges möjlighet att utveckla kunskaper om maktstrukturer kopplade till hederskultur och reflektera över exempelvis oskuldsnormer, begränsningar av handlingsutrymme och att hedersproblematik omfattar både kvinnor och män. Skolverket material [Hedersrelaterat våld och förtryck – Skolans ansvar och möjligheter - Skolverket](#)

På Skolinspektionens vägnar

Beslutet har fattats av Anna-Carin Kostic, beslutsfattare.

Föredragande i ärendet har varit utredare Åke Isaksson. I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredarna Sara Carlsson och Ewa Mölleryd deltagit.

¹ Lgr 22, avsnitt 1 *Skolans värdegrund och uppdrag Skolans uppdrag*.

Bilaga 1: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

Granskningens syfte

Syftet är att granska kvaliteten i de utvalda skolornas undervisning utifrån valda delar av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. I granskningen bedöms kvaliteten på undervisningen i förhållande till Skolinspektionens kvalitetskriterier.

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp i granskningen inom det granskade området, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet. Inom granskat område bedöms om skolan uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar men utvecklingsområden finns eller i låg utsträckning.

Frågeställning 1

I vilken utsträckning bidrar undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck?

Kvalitetskriterier

Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning

Ämnesintegrerad undervisning

Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

Frågeställning 2

I vilken utsträckning bidrar undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter?

Kvalitetskriterier

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger

Elevdelaktighet

Bilaga 2: Författningsstöd

Skolinspektionens granskning ska avse den granskade verksamhetens kvalitet i förhållande till mål och andra riktlinjer.²

Av skollagen framgår att utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.³ Utbildningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare.⁴

Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.⁵ Att utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar innebär att det måste finnas kunskap hos såväl lärare och annan personal som hos elever om vad dessa värderingar och rättigheter innebär och hur de kan förverkligas.⁶

Vad gäller elevhälsans roll framgår det av skollagen att den främst ska vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas. Elevhälsans arbete ska bedrivas på individ-, grupp- och skolenhetsnivå och ske i samverkan med lärare och övrig personal.⁷

Av läroplanens inledande delar framgår att skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Utbildningen ska präglas av öppenhet och respekt för människors olikheter. Det framgår vidare att alla tendenser till diskriminering eller kränkande behandling aktivt ska motverkas. Intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism och hedersrelaterat våld och förtryck, ska förebyggas och bemötas med kunskap och aktiva insatser. Medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar.⁸

² 26 kap. 20 § skollagen (2010:800).

³ 1 kap. 4 § skollagen.

⁴ 1 kap. 4 § skollagen.

⁵ 1 kap. 5 § skollagen.

⁶ Proposition 2009/10:165, *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*, s. 634.

⁷ 2 kap. 25 § skollagen.

⁸ Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, Förståelse och medmännisklighet*.

Skolan ska vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram. Den ska framhålla betydelsen av personliga ställningstaganden och ge möjligheter till sådana. Undervisningen ska vara saklig och allsidig. Alla som verkar i skolan ska hävda de grundläggande värden som anges i skollagen och i läroplanen och ta klart avstånd från det som strider mot dem.⁹

Skolan ska aktivt och medvetet främja elevernas lika rättigheter och möjligheter, oberoende av könstillhörighet. Skolan har också ett ansvar för att synliggöra och motverka könsmönster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Hur skolan organiserar utbildningen, hur eleverna blir bemötta samt vilka krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma deras föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan ska därför organisera utbildningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans samt prövar och utvecklar sin förmåga och sina intressen med samma möjligheter och på lika villkor oberoende av könstillhörighet.¹⁰

Det är inte tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värderingar. Undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet. Den ska utveckla deras förmåga att ta ett personligt ansvar. Genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen och få välja kurser, ämnen, teman och aktiviteter, kan eleverna utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar.¹¹

Skolan ska aktivt verka för jämställdhet. Skolan ska därmed gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för flickor och pojkar, kvinnor och män. I enlighet med grundläggande värden ska skolan också främja interaktion mellan eleverna oberoende av könstillhörighet. Genom utbildningen ska eleverna utveckla en förståelse av hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska könsmönster och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor. Skolan har ett ansvar för att eleverna återkommande under skolgången får möta frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer. Utbildningen ska därigenom främja alla elevers hälsa och välbefinnande samt stärka deras förutsättningar att göra medvetna och självständiga val. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för egna och andras rättigheter och förmedla betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke. I utbildningen ska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck kritiskt granskas. Eleverna ska även ges

⁹ Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, Saklighet och allsidighet.*

¹⁰ Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning.*

¹¹ Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, Rättigheter och skyldigheter.*

möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat i pornografi.¹²

I läroplanens andra del om övergripande mål och riktlinjer framgår att skolan aktivt och medvetet ska påverka och stimulera eleverna att omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar och låta dem komma till uttryck i praktisk vardaglig handling i olika sammanhang.¹³ Avseende skolans mål uttrycks bland annat följande. Att varje elev ska kunna göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter. Att varje elev respekterar andra människors egenvärde samt deras kroppsliga och personliga integritet, tar avstånd från att människor utsätts för våld, förtryck, diskriminering och kränkande behandling samt medverkar till att hjälpa andra människor.¹⁴ Alla som arbetar i skolan ska i sin verksamhet bidra till att skolan präglas av jämställdhet och solidaritet mellan människor och att eleverna interagerar med varandra oberoende av könstillhörighet. Vidare ska alla som arbetar i skolan aktivt motverka diskriminering och kränkande behandling av individer eller grupper samt visa respekt för den enskilda individen och i det vardagliga arbetet utgå från ett demokratiskt och normmedvetet förhållningssätt.¹⁵

Läraren ska klargöra och med eleverna diskutera det svenska samhällets värdegrund och dess konsekvenser för det personliga handlandet. Vidare ska läraren öppet redovisa och diskutera skiljaktiga värderingar, uppfattningar och problem. Läraren ska synliggöra och med eleverna diskutera hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter samt hur könsmonster kan begränsa egna livsval och livsvillkor. Undervisningen ska av läraren planeras och genomföras så att eleverna möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet. Läraren ska tillsammans med eleverna utveckla regler för arbetet och samvaron i den egna gruppen.¹⁶

Skolan ansvarar för att varje elev efter genomgången grundskola kan använda sig av ett kritiskt tänkande och självständigt formulera ståndpunkter grundade på kunskaper och etiska överväganden samt har fått kunskaper inom området sexualitet, samtycke och relationer samt om hedersrelaterat våld och förtryck.¹⁷

Läraren ska ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt samverka med andra lärare i arbetet för att nå

¹² Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag*.

¹³ Lgr 22, avsnitt 2.1 *Normer och värden*.

¹⁴ Lgr 22, avsnitt 2.1 *Normer och värden, Mål*.

¹⁵ Lgr 22, avsnitt 2.1 *Normer och värden, Riktlinjer*.

¹⁶ Lgr 22, avsnitt 2.1 *Normer och värden, Riktlinjer*.

¹⁷ Lgr 22, avsnitt 2.2 *Kunskaper, Mål*.

utbildningsmålen. Läraren ska också organisera och genomföra arbetet så att eleven får möjligheter till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang samt får möjligheter att arbeta ämnesövergripande.¹⁸

Avseende elevernas ansvar och inflytande anges i läroplanen bland annat att läraren ska svara för att alla elever får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll samt se till att detta inflytande ökar med stigande ålder och mognad. Läraren ska verka för att eleverna oberoende av könstillhörighet får ett lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen och även planera och utvärdera undervisningen tillsammans med eleverna.¹⁹

Vad gäller rektorns ansvar framgår av läroplanen att rektor har inom givna ramar ett särskilt ansvar för att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen.²⁰

Läroplanen innehåller kursplaner för varje ämne.²¹ Kursplanerna består av syfte och centralt innehåll samt kompletteras av betygskriterier eller kriterier för bedömning.

¹⁸ Lgr 22, avsnitt 2.2 *Kunskaper Riktlinjer*.

¹⁹ Lgr 22, avsnitt 2.3 *Elevernas ansvar och inflytande, Riktlinjer*.

²⁰ Lgr 22, avsnitt 2.8 *Rektorns ansvar*.

²¹ Lgr 22, avsnitt 5. *Kursplaner*.